

Nr 59.

Ankom till riksdagens kansli den 26 november 1946 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen m. m.

Genom en den 20 september 1946 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 329, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i strafflagen;
- 2) lag om ändring i lagen den 4 juni 1913 (nr 68) angående utlämning av förbrytare;
- 3) lag angående upphävande av 25 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;
- 4) lag angående ändring i lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff;
- 5) lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom;
- 6) lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål;
- 7) lag med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig;
- 8) lag angående ändrad lydelse av 6 och 17 §§ lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt; samt
- 9) lag om återgäldande av kostnad för blodundersökning i brottmål.

Inom strafflagstiftningen förekomma flerstädes stadganden som ha beröringspunkter med processrätten. De föreliggande lagförslagen ha väsentligen till syfte att bringa dessa stadganden i överensstämmelse med den nya rättegångsordningen. Till grund för förslagen ligga av processlagberedningen i betänkande den 17 mars 1944 (SOU 1944: 9 och 10) framlagda lagförslag i samma ämne. Lagrådet har den 10 april 1946 avgivit utlåtande över sistnämnda lagförslag. De till lagrådet remitterade förslagen ha därefter i viss utsträckning underkastats omarbetning inom justitiedepartementet med anledning av de erinringar lagrådet framställt.

I propositionen redogöres för förslagens huvudsakliga innehåll. Till denna redogörelse hänvisar utskottet. Av redogörelsen återgivas i det följande endast de delar som avse förslag, beträffande vilka utskottet funnit anledning till erinran.

Förslaget till lag om ändring i strafflagen.

Processlagberedningens nu ifrågavarande lagförslag avser — frånsett en ändring av reglerna i 4 kap. 4 § strafflagen om förfarandet vid s. k. förening av straff och en mindre jämkning i 6 kap. 8 § — bestämmelserna i 5 kap. 14—18 §§ om åtalspreskription.

Bestämmelserna om åtalspreskription äga såtillvida samband med processrätten, att preskription enligt gällande lag avbrytes då åtal väckes och alltså ett rättsligt förfarande för brottets beivrande inledes. Såsom beredningen erinrar, skall enligt nya RB allmänt åtal i regel föregås av förundersökning. I betänkandet anföres, att denna förundersökning vore att betrakta som en del av rättegången i vidsträckt mening och att brottmålsförfarandet alltså från den synpunkt som i förevarande sammanhang vore av betydelse finge anses inlett redan genom förundersökningen. Med hänsyn härtill skulle det enligt beredningens uppfattning icke vara följdriktigt att låta preskriptionen avbrytas först genom åtalet. Beredningen förordar därför, att redan de åtgärder för brottets beivrande som innefattas i förundersökningen skola tilläggas preskriptionsavbrytande verkan.

De skäl som föranlett beredningen att intaga denna ståndpunkt hänföra sig, såsom framgår av det anförda, främst till de fall då förundersökning leder till åtal. Huruvida även förundersökning som nedlägges eller avslutas utan att åtal följer bör äga någon betydelse i preskriptionsavseende, har beredningen funnit tveksamt. Övervägande skäl ha dock ansetts tala för att i dylika fall icke låta förundersökningen inverka på preskriptionsfrågan. Enligt förslaget skall alltså förundersökning kunna avbryta preskription, allenast om den utmynnar i åtal.

Vad närmare angår frågan, vid vilken tidpunkt preskriptionsavbrott skall inträda, erinras i betänkandet att åtal, såvitt angår dess preskriptionsavbrytande betydelse, anses börjat då kallelse till svaromål i laga ordning kungjorts den som skall tilltalas eller han blivit häktad för brottet. Beredningen föreslår, att i överensstämmelse därmed preskriptionsavbrott genom förundersökning skall inträda först då den misstänkte på sätt i lag föreskrives erhållit underrättelse om den mot honom riktade misstanken. Beträffande innebörden härav hänvisas främst till föreskriften i 23 kap. 18 § nya RB att när förundersökning fortskridit så långt att någon skäligen misstänkes för brottet denne skall underrättas om misstanken då han höres.

De ändringar som sålunda föreslås med avseende å reglerna om åtalspreskription torde under vissa omständigheter kunna medföra liknande verkningar som en förlängning av preskriptionstiderna. Detta har dock icke ansetts böra hindra, att de nya bestämmelserna, i enlighet med föreskriften i 13 § promulgationsförordningen till strafflagen, erhålla tillämpning å varje brott som icke preskriberats redan före ikraftträdandet, detta oavsett vid vilken tidpunkt brottet begåtts.

Beredningens nu ifrågavarande lagförslag lämnades av lagrådets majoritet utan anmärkning. En ledamot av lagrådet, *justitierådet Ekberg*, var skilj-

aktig och anförde, efter att hava lämnat en redogörelse för förslaget innehåll i denna del, följande:

»Beträffande de principer, som sålunda kommit till uttryck i förslaget, må anmärkas, att olika meningar kunna råda, huruvida förundersökningen, som enligt nya RB liksom hittills skall verkställas av polismyndigheten och åklagaren, har sådan karaktär, att densamma bör avbryta preskriptionen. Goda skäl kunna anföras för att dylik verkan bör tilläggas först domstolsförhandlingarnas inledande. Emellertid är förevarande spörsmål framför allt en praktisk lämplighetsfråga. Teoretiska grunder lära därför icke böra vara utslagsgivande, om starka praktiska skäl tala däremot.

Naturen av reglerna om åtalspreskription, vilka rätten har att självant beakta, kräver, att dessa regler äro klara och enkla i tillämpningen. Av vikt är sålunda bland annat, att de omständigheter, som skola verka avbrytande å preskriptionen, kunna på ett någorlunda tillförlitligt sätt fastslås utan större svårighet. Den ordning, som tillämpas enligt nu gällande bestämmelser, är i detta hänseende att föredraga framför den föreslagna. Av tillgängliga handlingar kan rätten i allmänhet konstatera, när stämning delgivits eller häktning skett. Däremot är det svårare för rätten att kontrollera, huruvida och när sådan underrättelse till den misstänkte, som i förslaget fått preskriptionsavbrytande verkan, ägt rum. Enligt 23 kap. 18 § nya RB kan nämligen dylik underrättelse ske formlöst; ej ens närvaro av vittne är obligatorisk (se 23 kap. 10 §). Även om det är avsett, att kompletterande föreskrifter skola meddelas i administrativ ordning om bland annat anteckning i undersökningsprotokollet beträffande dagen för underrättelsen, måste det likväl tagas i beräkning, att tvister kunna uppkomma såväl angående frågan huruvida underrättelse meddelats den misstänkte som ock angående tidpunkten, då det skett. En annan fråga, varom tvist kan råda, är huruvida en förundersökning, som efter någon tids vila åter tagits upp, lett till åtalet och således avbrutit preskriptionen. Dylika tvistefrågor betunga rättsförhandlingarna och kunna fördröja och försvåra målens avgörande.

Mot de föreslagna bestämmelserna om preskriptionsavbrott, då åtalet föregåtts av laga förundersökning, kan vidare anmärkas, att den preskriptionsavbrytande åtgärden kan företagas på svagare grunder än enligt gällande rätt. Vill åklagaren nu förhindra, att preskription äger rum, måste han före den för brottet stadgade preskriptionstidens utgång väcka åtal mot den misstänkte för brottet. Härför fordras, att sannolika skäl, att den misstänkte begått brottet, förefinnas; eljest utsätter sig åklagaren för risken, att rekonventionstalan föres mot honom. Sådan underrättelse, som avses i 23 kap. 18 § nya RB, torde däremot kunna ske, om misstanken blott ej är helt grundlös. En annan olägenhet sammanhänger med att underrättelsens preskriptionsavbrytande verkan gjorts beroende av att den förundersökning, vid vilken underrättelsen skett, leder till åtal mot den misstänkte. De skäl, som anförts för denna begränsning, äro i och för sig välgrundade. Det synes under inga förhållanden böra ifrågakomma, att en förundersökning, som nedlägges eller avslutas utan att åtal följer, får betydelse i preskriptionsavseende. Bestäm-

melsen har emellertid en icke önskvärd följdverkan. Eftersom det ligger i åklagarens hand att bestämma, när åtal skall väckas, öppnas nämligen en möjlighet för denne att genom fördröjande av förundersökningens avslutande hålla frågan om preskriptionens inträde svävande efter den lagfästa preskriptionstidens utgång. Jämväl enligt den nuvarande ordningen kan visserligen efter förloppet av nämnda tid råda ovisshet, huruvida preskriptionen bestående avbrutits; nedlägges ett väckt åtal, anses avbrott i preskriptionen ej ha skett. Olägenheten torde dock, om förslaget upphöjes till lag, bli av väsentligt större betydelse. Det får antagas, att sådana fall icke skulle bli alltför sällsynta, i vilka åklagaren till förhindrande av preskription på tämligen lösa grunder meddelar den misstänkte underrättelse om misstanken och sedan, ehuru preskriptionstiden går till ända, förhalar förundersökningen i förhoppning, att nya bevis skola yppa sig. Väl synes rätten, då åtal väckes efter det att förundersökningen legat nere en mycket lång tid, böra finna preskription ha inträtt, oaktat ett formligt beslut om förundersökningens avslutande ej fattats, men preskriptionstiden skulle likväl på det antydda sättet kunna i realiteten bli förlängd i avsevärd mån; och den rättsosäkerhet, som skulle uppstå, bör ej lämnas obeaktad.

Beredningen har ej i sitt betänkande diskuterat de olägenheter, som skulle uppkomma, därest gällande principer för preskriptions avbrytande bibehållas. Om dessa principer följas, kommer preskriptionen tydligen att avbrytas på ett något senare skede av brottsutredningen än enligt förslaget; och det får vidare tagas i betraktande, att åtal kan komma att väckas för att avbryta preskriptionen, ehuru brottsutredningen ej är slutförd. Dessa olägenheter torde emellertid mer än väl uppvägas av de fördelar, som i andra avseenden vinnas.»

Föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg, har vid föredragning i statsrådet för beslut om avlämnande av förevarande proposition anført, att de erinringar justitierådet Ekberg framställt mot förslaget på denna punkt ej syntes departementschefen innefatta tillräckliga skäl att frångå den ståndpunkt beredningen intagit i denna fråga.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom.

I 9 § förevarande lag stadgas bland annat, att om villkorligt dömd skall stå under övervakning, denna skall utövas av övervakare och stå under tillsyn av viss allmän underrätt i egenskap av övervakningsdomstol. Övervakare skall, där så lämpligen kan ske, förordnas i samband med beslutet om övervakning. I annat fall ankommer det på övervakningsdomstolen att snarast möjligt förordna övervakare. Övervakningsdomstol äger också entlediga övervakare och förordna annan i hans ställe. Dessutom kan övervakningsdomstol, om så finnes lämpligt, flytta tillsyn å övervakning till annan allmän underrätt. De befogenheter som enligt vad nu sagts tillkomma övervaknings-

domstol skola, då domstolen ej håller sammanträde, utövas på landet av domaren och i stad med rådhusrätt av lagfaren ledamot i rätten som är satt att taga befattning med ärenden enligt lagen om villkorlig dom.

Beredningen anför i sitt betänkande, att som nya RB:s domförhållningsregler hade avseende endast å handläggning av rättegångsmål, uttryckliga stadganden borde meddelas om övervakningsdomstols sammansättning i ärenden enligt nu åsyftade paragraf. I detta avseende har beredningen, med nu gällande ordning som utgångspunkt, ansett sig böra förorda att rätten skall vara sammansatt såsom vid huvudförhandling i allmänhet med möjlighet dock att låta brådskande ärenden handläggas av allenast en lagfaren domare. I förslaget har följaktligen som huvudregel angivits, att angående övervakningsdomstols sammansättning i nu avsedda fall skall vad i allmänhet är föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling äga motsvarande tillämpning. Härjämte har föreskrivits, att om uppskov finnes olägligt, rätten skall vara domför, häradsrätt utan nämnd och rådhusrätt med den lagfarne ledamot i rätten som är satt att taga befattning med ärenden enligt ifrågavarande lag.

I propositionen har icke vidtagits annan ändring i beredningens förslag i denna del än att på hemställan av lagrådet föreskriften om att viss lagfaren ledamot av rätten skulle taga befattning med ifrågavarande ärenden uteslutits.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål.

Enligt förevarande lag må i brottmål, om det finnes erforderligt, domstolen eller dess ordförande förordna lämplig och villig person att verkställa särskild förundersökning för vinnande av utredning rörande den tilltalades personliga förhållanden och de åtgärder som må anses lämpligast för hans rättande. Beredningen har i sitt betänkande först upptagit till övervägande, huruvida något behov av sådan särskild förundersökning kunde anses föreligga efter rättegångsreformens genomförande. I detta sammanhang erinrar beredningen, att vid den förundersökning som enligt nya RB skulle hållas av polis- och åklagarmyndigheterna skulle beaktas ej blott de omständigheter som talade mot den misstänkte utan även de som vore gynnsamma för honom. Enligt beredningens mening vore det uppenbart, att om åtal funnes böra ske, förundersökningen borde avse även den misstänktes personliga förhållanden och andra omständigheter av betydelse för bedömning av hans brottslighet. Emellertid finge, enligt vad som framhålles i betänkandet, å andra sidan tagas i betraktande, att särskild förundersökning enligt nu ifrågavarande lag i viss mån hade en annan uppgift än den förundersökning som ankomme på åklagaren. Sålunda skulle den särskilda förundersökningen främst inriktas på frågan om lämpligaste behandlingsmetod för den misstänktes tillrättaförande. Därest förundersökaren funne sig böra förorda villkorlig dom, skulle han yttra sig om behovet av särskilda föreskrifter i domen samt, om så erfordrades, föreslå övervakare och i övrigt förbereda tillämp-

ningen t. ex. genom att skaffa den misstänkte lämplig bostad eller anställning. Beredningen framhåller, att uppgifter av nu angiven art ej lämpligen kunde läggas på åklagaren. Bland annat på grund härav har beredningen ansett övervägande skäl tala för att särskild förundersökning bibehålles vid sidan av den allmänna förundersökningen.

I betänkandet uttalas emellertid tillika, att den särskilda förundersökningen borde samordnas med den som leddes av åklagaren. Även den särskilda förundersökningen borde enligt beredningens uppfattning ingå som ett led i förberedandet av rättegången och liksom åklagarens undersökning i regel äga rum före åtalet. Till förebyggande av onödigt dubbelarbete borde förundersökaren äga taga del av åklagarens utredningsmaterial och i förekommande fall samråda med åklagaren om en lämplig uppdelning av arbetsuppgifterna. Även viss samverkan med den misstänktes försvarare kunde efter beredningens mening ofta vara lämplig.

I överensstämmelse med det sålunda anförda har i 3 § i förslaget stadgats, att beslut rörande särskild förundersökning, om det kan ske, bör meddelas redan före åtalet. Under 5 § har upptagits bestämmelse att förundersökaren äger taga del av anteckningar och andra handlingar från den av åklagaren ledda förundersökningen samt närvara vid förhör som av åklagaren hålles med den misstänkte. Dessutom har föreskrivits, att förundersökaren har att på begäran av åklagaren eller den misstänktes försvarare meddela de upplysningar som äro av betydelse för åklagarens förundersökning.

Det må anmärkas, att beredningen före förslagets framläggande inhämtat yttrande från åtskilliga myndigheter och sammanslutningar över ett utkast med i huvudsak enahanda innehåll. Därvid har föreningen Sveriges landsfogdar ifrågasatt om icke förundersökares rätt att taga del av åklagarens anteckningar och närvara vid förhör av sekretesskäl borde begränsas till anteckningar och förhör som rörde den misstänktes personliga förhållanden. Å andra sidan har Sveriges advokatsamfund uttalat farhågor, att med de föreslagna bestämmelserna åklagaren kunde tänkas komma att erhålla större inflytande på den särskilda förundersökningen än som vore lämpligt. För att den särskilda förundersökningen skulle bli så objektiv som möjligt vore det enligt samfundets uppfattning önskvärt, att den bedreves oberoende av åklagaren och utan samarbete med denne.

Med anledning av vad sålunda anförts erinrar beredningen, att åklagare enligt 23 kap. 10 § nya RB ägde förordna, att vad som förekommit vid förhör under förundersökningen icke finge uppenbaras. Överträdelse av sådant förbud straffades enligt 9 kap. 6 § samma balk med dagsböter. Även bortsett härifrån ansåge beredningen det knappast behöva befaras, att förundersökaren skulle missbruka sin ställning. Ej heller syntes anledning finnas att antaga, att han skulle råka i beroende av åklagaren. Beredningen ville framhålla, att möjligheterna att erhålla kvalificerade förundersökare torde komma att väsentligt förbättras genom den nyligen införda anordningen med statligt anställda skyddskonsulenter. Från detta håll hade också uttalats,

att det syntes vara till fördel för både åklagaren och förundersökaren att ett samarbete mellan dem komme till stånd. Med hänsyn till det nu sagda hade de framställda anmärkningarna icke ansetts böra föranleda ändring av de i lagutkastet upptagna bestämmelserna.

Mot förevarande lagförslag har *lagrådet* framställt anmärkning endast såvitt angår föreskriften i 3 §, att beslut om särskild förundersökning, om det kan ske, bör meddelas redan före åtalet. Lagrådet har uttalat, att nämnda föreskrift kunde tänkas föranleda någon osäkerhet om den avsedda innebörden och borde ersättas med ett stadgande av innehåll att förordnande om särskild förundersökning skulle beslutas så snart det funnes lämpligen kunna ske.

I propositionen har *föredragande departementschefen* anfört följande:

»Såsom beredningen framhållit är det, för åstadkommande av samordning och undvikande av dubbelarbete, i princip önskvärt att beslut om särskild förundersökning meddelas redan innan åklagarens utredning slutförts. Här emot har lagrådet ej heller haft något att erinra. Å andra sidan bör tydligen sådan undersökning icke anordnas förrän sannolika skäl förebragts att den misstänkte är skyldig till brottet. På sätt antytts i betänkandet bör det stå åklagaren, den misstänkte och hans försvarare fritt att redan före åtalet hos domstolen begära förordnande om särskild förundersökning. En erinran härom synes lämpligen böra intagas i förevarande paragraf. Att därutöver närmare angiva i vilket skede av målet dylikt förordnande bör meddelas lär — frånsatt det fall att den misstänkte häktats — icke vara erforderligt. I fråga om häktade torde böra stadgas, att beslutet bör meddelas sist i samband med häktningen. Jag har låtit inom departementet omarbета beredningens förslag i överensstämmelse med vad sålunda anförts.»

Förslaget till lag med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig.

Uti beredningens år 1938 avgivna betänkande med förslag till ny rättegångsbalk framhölls, att beredningen icke tagit ställning till frågan om rättegången mot unga förbrytare men förutsatte, att särskild utredning därom komme till stånd. I anslutning till vad beredningen sålunda yttrat anförde första särskilda utskottet vid 1942 års riksdag i sitt utlåtande över propositionen med förslag till ny rättegångsbalk, att inom utskottet den meningen vunnit allmän tillslutning, att lekmän med särskild erfarenhet bland annat i fråga om ungdomsvård borde medverka vid handläggning av mål i vilka väckts åtal mot unga personer. Formen för denna medverkan borde enligt utskottets mening närmare övervägas vid det fortsatta lagstiftningsarbetet. Utskottets utlåtande i denna del godkändes av riksdagen.

Till stöd för en särskild sammansättning av domstolen i mål om åtal mot ungdomar har, enligt vad som erinras i beredningens nu föreliggande betänkande, brukat anföras, att domstolen borde besitta speciell sakkunskap

med avseende å valet av reaktionsmedel mot den tilltalade samt att antalet domstolsledamöter icke borde vara större än att en nära kontakt med den tilltalade lätt komme till stånd och förfarandet befriades från prägeln av sensation. Beredningen framhåller, att för ett fullständigt tillgodoseende av dessa önskemål skulle erfordras att brottmålen mot ungdom anförtroddes åt domstolar i vilka, förutom en lagfaren domare, sutte blott några få i ungdomsvård särskilt erfarna meddomare. Mot en sådan sammansättning av domstolen kunde dock, enligt betänkanDET, starka skäl anföras. De organisatoriska svårigheter som i allmänhet gjorde sig gällande vid inrättande av specialdomstolar framträdde i detta fall med särskild styrka. Det kunde efter beredningens mening icke förväntas att mera lokalt förlagda ungdomsdomstolar skulle annat än i de största städerna erhålla full sysselsättning, och å andra sidan vore det av flera skäl olämpligt att i större eller mindre utsträckning centralisera rättsskipningen på detta område. Dessutom skulle en alltför långt gående specialisering i fråga om domstolens sammansättning medföra hinder mot gemensam handläggning av åtal mot unga och mot vuxna, även i fall då en sådan handläggning vore påkallad av processuella skäl och en uppdelning på olika rättegångar inför skilda domstolar skulle medföra stora praktiska olägenheter.

På grund av de betänkligheter som sålunda framkommit mot inrättande av speciella ungdomsdomstolar har beredningen ansett sig böra i första hand undersöka, huruvida ej det av riksdagen uttalade önskemålet att domstolen skulle tillföras särskild sakkunskap i ungdomsvård kunde tillgodoses inom ramen för den nuvarande domstolsorganisationen. Det har därvid funnits vara en naturlig utväg att upptaga det sakkunniga elementet i nämnden och samtidigt tillse att brottmålen mot ungdom även vid rådhusrätt i allmänhet komme att handläggas med nämnd. Den ökning av nämndens arbetsbörda som därigenom skulle uppkomma kunde enligt beredningens mening ej väntas bli av sådan storleksordning att den borde tillmätas större betydelse.

Vad närmare angår sättet för tillförande av erforderlig sakkunskap framhålles i betänkanDET, att beredningen i ett lagutkast som underställts åtskilliga myndigheter och sammanslutningar upptagit bestämmelser, att vid varje allmän underrätt skulle utses ett antal med fostran och handledning av ungdom särskilt förtrogna personer, ungdomsnämndemän, av vilka för varje gång tre skulle kallas att tillsammans med minst fyra och högst sex ordinarie nämndemän tjänstgöra i nämnden. Den sålunda föreslagna anordningen hade dock på flera håll väckt gensagor. Särskilt hade framhållits, att det på landsbygden mötte stora svårigheter att erhålla tillgång till mera speciell sakkunskap på förevarande område än som normalt vore företrädd redan bland de ordinarie nämndemännen samt att ej heller i flertalet städer personer med erforderliga förutsättningar för uppdraget såsom ungdomsnämndeman stode till buds i erforderligt antal. Vidare hade erinrats att de särskilda ungdomsnämndemännen ej komme att erhålla den erfarenhet i domargöromål som från rättssäkerhetssynpunkt vore önskvärd. Med hän-

syn till dessa invändningar hade beredningen funnit sig böra söka lösa den föreliggande frågan på en annan väg. Därvid hade beredningen kommit till den uppfattningen att ett tillfredsställande resultat borde kunna vinnas genom en föreskrift att för tjänstgöring i nämnden vid behandling av brottmål mot ungdomar företrädesvis skulle anlitas nämndemän med insikt och erfarenhet i vård och fostran av ungdom. Det finge då ankomma på väljarna att tillse, att dylik insikt och erfarenhet funnes företrädd bland nämndemännen. Särskilt vid rådhusrätt, där alla nämndemän valdes av samma korporation, stadsfullmäktige, kunde efter beredningens mening denna synpunkt utan svårighet beaktas, och det syntes också kunna förväntas att så kunde ske.

Beredningen anför vidare, att behovet av särskild sakkunskap inom domstolen huvudsakligen framträdde, när fråga kunde uppstå att döma till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse eller att tillämpa villkorlig dom. Då härför förutsattes att åtalet avsåge brott varå kunde följa frihetsstraff, borde enligt beredningens uppfattning kravet på medverkan av nämnd begränsas till mål rörande sådana brott. Ej heller i fråga om alla dylika brott har beredningen emellertid ansett handläggning med nämnd böra vara obligatorisk. I betänkandet erinras, att det särskilt inom specialstraffrättens område förekomme åtskilliga brott vid vilka frihetsstraff inginge i straffskalan men vilka i praktiken så gott som aldrig straffades strängare än med böter. Beredningen framhåller, att det uppenbarligen vore förenat med svårigheter att från nu ifrågavarande synpunkt företaga en tillfredsställande uppdelning. I förslaget har gränsen dragits så, att medverkan av nämnd skall vara obligatorisk endast då åtalet avser brott varå kan följa svårare straff än fängelse i ett år.

Lagrådet har icke framställt någon erinran mot de allmänna grunderna för ifrågavarande förslag. Beträffande den närmare utformningen av förslaget har lagrådet emellertid anmärkt, att regeln att nämnd skall medverka i rådhusrätt, så snart underårig åtalats för brott varå kan följa svårare straff än fängelse i ett år, skulle leda till att nämnd måste anlitas i ett stort antal mål utan att detta kunde anses påkallat av något verkligt behov. Därest till exempel i ett mål om bedrägligt beteende eller undandräkt vore uppenbart att endast bötesstraff borde ådömas, vore det efter lagrådets mening icke erforderligt att nämnd deltog. En bättre och enklare lösning av det föreliggande problemet skulle enligt lagrådet vinnas genom en föreskrift, att därest i mål mot underårig anledning förekommer att döma till frihetsstraff, tvångsuppfostran eller förvaring eller att meddela villkorligt anstånd med straffs ådömande, rådhusrätt vid målets prövning och avgörande skall bestå av en lagfaren domare och nämnd, ändå att å brottet ej kan följa straffarbete i två år eller därutöver.

Föredragande departementschefen har i *propositionen* anslutit sig till lagrådets ståndpunkt och i enlighet härmed har beredningens förslag omarbetats.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 6 och 17 §§ lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Enligt 3 § förevarande lag må under vissa förhållanden den som undergår frihetsstraff eller tvångsuppfostran dömas till förvaring i säkerhetsanstalt att träda i stället för vad av straffet eller tvångsuppfostran återstår. Talan därom skall enligt 6 § väckas av åklagare vid den domstol som först avgjort det mål vari dömts till straff eller tvångsuppfostran. Vid domstolen skall den tilltalade höras muntligen. I fråga om hans rätt till biträde samt förfarandet vid fullföljd av talan i målet skall vad i äldre RB och vissa till denna anknytande lagar är stadgat om häktad äga motsvarande tillämpning. I övrigt förutsättes, att de allmänna reglerna om rättegång i brottmål skola iakttagas.

I beredningens betänkande anföres, att med hänsyn till karaktären av den prövning rätten hade att verkställa i nu avsedda fall någon förundersökning uppenbarligen icke vore erforderlig. Ej heller kunde det anses påkallat att stämning utfärdades eller huvudförhandling ägde rum. I överensstämmelse med vad sålunda yttrats förordar beredningen, att angående förfarandet vid rätten skall gälla detsamma som föreslagits beträffande frågor om förening av straff, dock med den avvikelser att den tilltalade, liksom nu, alltid skall höras muntligen. I övrigt innebär förslaget, att stadgandena om tillämpning av vissa föreskrifter angående häktad skola utgå. Motsvarande bestämmelser ha nämligen, såsom redan antytts, upptagits i 19 § av beredningens förslag till lag om införande av nya RB.

Beredningens nu ifrågavarande förslag har icke föranlett någon erinran från lagrådet. Föredragande departementschefen har emellertid föreslagit en jämkning i visst avseende. Därest den ursprungliga domen meddelats av rådhusrätt och denna därvid skolat bestå av lagfaren domare och nämnd, talade enligt departementschefens uppfattning övervägande skäl för att nämnd borde medverka även vid prövningen av frågan huruvida den dömde skulle underkastas förvaring. I enlighet härmed har det i propositionen framlagda förslaget utformats.

Utskottet.

Såsom av det ovan anförda framgår föreslås i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i strafflagen, att de gällande reglerna om åtalspreskription skola ändras i anslutning till nya rättegångsbalken. Enligt gällande lag preskriberas ett brott, om det icke åtalas inom viss tid efter det brottet begåtts. Åtal anses börjat, när detsamma i vederbörlig ordning delgivits eller häktning ägt rum. Enligt nya rättegångsbalken skall allmänt åtal i regel föregås av en av åklagaren ledd förundersökning, under vilken utredningen skall göras så fullständig att målet, sedan förundersökningen avslutats, kan avgöras vid en huvudförhandling. Allmänt

åtal kommer därför efter nya rättegångsbalkens ikraftträdande att anställas på ett senare stadium av brottsutredningen än för närvarande, då åtal ofta anställas innan utredningen är avslutad och då det eller de första rättegångstillfällena användas till att fullständiga denna. Förundersökningen är enligt nya rättegångsbalken att betrakta som en del av rättegången i vidsträckt mening och brottmålsförfarandet anses inlett redan genom förundersökningen. Med hänsyn härtill har det, såvitt angår allmänt åtal, icke ansetts vara följdriktigt att efter nya rättegångsbalkens ikraftträdande låta preskriptionen brytas först genom åtalet. På grund härav har i propositionen föreslagits, att om laga förundersökning ägt rum, åtalspreskriptionen skall avbrytas, när den misstänkte vid förundersökningen erhållit underrättelse om den mot honom riktade misstanken. Härvid har vidare gjorts den restriktionen, att förundersökningen skall ha lett till åtal. En förundersökning, som nedlagts eller avslutats utan att åtal följt, har ej tillagts preskriptionsavbrytande verkan. Vad enskilt åtal angår har däremot preskriptionen ansetts böra såsom hittills avbrytas först då den misstänkte i laga ordning erhållit del av åtalet.

Detta förslag, som ursprungligen framlades av processlagberedningen, lämnades av lagrådets majoritet utan erinran. En av lagrådets ledamöter, justitierådet Ekberg, fann emellertid förslaget vara förenat med sådana olägenheter att gällande principer för preskriptions avbrytande vore att föredraga. Till vad denne ledamot anfört — återgivet å s. 3—4 här ovan — kan utskottet i huvudsak ansluta sig. Utskottet vill endast ytterligare understryka betydelsen av att reglerna om åtalspreskription äro klara och enkla i tillämpningen. I sådant avseende måste otvivelaktigt företräde givas åt ett system där preskription brytes genom åtal, framför ett där den avgörande tidpunkten är när den misstänkte underrättas om misstanken för ett brott.

Även om det i propositionen föreslagna systemet skulle vara att anse som följdriktigt ur processuell synpunkt, måste det beaktas, att det skulle komma att medföra en förlängning av preskriptionstiderna, vilken icke utan tungt vägande straffrättsliga skäl bör genomföras. Härvidlag må framhållas, att de i lagen angivna preskriptionstiderna synas vara så väl tilltagna, att anledning saknas till en sådan förlängning. Statens straffanspråk är vid slutet av preskriptionstiden i allmänhet så uttunnat, att det icke finnes något allmänt intresse som talar för att det skall få göras gällande, om icke åklagaren före tidens utgång fullföljt förundersökningen så långt, att han anser sig i stånd att väcka åtal.

Med hänsyn till vad sålunda anförts förordar utskottet, att de hittillsvarande principerna för preskriptions avbrytande bibehållas och att endast de ändringar i gällande lag vidtagas, som med denna utgångspunkt äro nödvändiga för anpassningen till nya rättegångsbalken. Härvid är att märka, att häktning enligt nya rättegångsbalken icke såsom enligt gällande lag är liktydig med anställande av åtal. Å andra sidan torde det icke finnas skäl att i det avseende, varom nu är fråga, göra skillnad mellan häktning och anställande av åtal. Det skulle otvivelaktigt vara stötande om åtal mot någon för ett brott skulle kunna preskriberas under den tid då han vore häktad för

brottet. Preskriptionsavbrytande verkan synes däremot liksom för närvarande icke böra tillerkännas övriga tvångsmedel. — Utskottet hemställer, att 5 kap. 14 § i förslaget till lag om ändring i strafflagen ändras i enlighet med det anförda. Då utskottet icke ansett sig böra i detta sammanhang till övervägande upptaga några andra sakliga ändringar i nu gällande preskriptionsbestämmelser, ha i de följande paragraferna blott föreslagits sådana redaktionella jämkningar som föranletts av utskottets ställningstagande till 14 §.

Utskottet förbiser icke, att invändningar kunna riktas även mot det system utskottet förordar. Det kommer sålunda i viss mån att verka som om preskriptionstiderna bleve något förkortade därigenom att åtal kommer att anställas på ett senare stadium av brottsutredningen än som nu är fallet. Med hänsyn till att förkortningen av preskriptionstiderna blir ytterst ringa finner utskottet emellertid att detta förhållande saknar betydelse. Mera avseende förtjänar den anmärkningen att en åklagare för att avbryta preskription kan komma att väcka åtal, ehuru brottsutredningen ej är avslutad. Det torde emellertid kunna antagas, att dessa fall bliva så sällsynta, att de olägenheter som skulle vara förenade därmed icke uppväga de fördelar som i andra avseenden stå att vinna med de av utskottet förordade bestämmelserna.

I 9 § förslaget till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom stadgas, att angående övervakningsdomstols sammansättning vid behandling av ärende, som avses i paragrafen, skall gälla vad i allmänhet är föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling. Finnes uppskov olägligt, skall rätten dock vara domför, häradsrätt utan nämnd och rådhusrätt med en lagfaren domare. Av processlagberedningens betänkande och av departementschefens anförande i propositionen kan utläsas, att med uttrycket »finnes uppskov olägligt» åsyftas det fall, att ärendet anses icke lämpligen böra anstå, till dess rätten håller sammanträde i sådan sammansättning som krävs för domförhet vid huvudförhandling. Utskottet föreslår i enlighet härmed en förtydligande jämkning av paragrafens lydelse.

Såsom förut anförts skall ett allmänt åtal i regel föregås av en av åklagaren ledd förundersökning, vid vilken målet skall så beredas, att bevisningen kan vid huvudförhandlingen förebringas i ett sammanhang. Under förundersökningen skola ej blott de omständigheter, som tala emot den misstänkte, utan även de som äro gynnsamma för honom beaktas. Förundersökningen skall jämte de faktiska omständigheterna kring brottet även omfatta den misstänktes personliga förhållanden. Det har med hänsyn härtill ifrågasatts, om det finnes något behov att bibehålla den särskilda förundersökning, som avses i lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål. Processlagberedningen, som upptagit denna fråga till undersökning, har kommit till det resultatet, att den särskilda förundersökningen har uppgifter att fylla vid sidan av den av åklagaren ledda förundersökningen. Den särskilda förundersökningen skulle nämligen främst inriktas på frågan om lämpligaste behandlingsmetod för den tilltalades tillrättaförande.

Därest förundersökaren funne sig böra förorda villkorlig dom, skulle han yttra sig om behovet av särskilda föreskrifter i domen samt, om det erfordrades, föreslå övervakare och i övrigt förbereda tillämpningen t. ex. genom att skaffa den misstänkte lämplig bostad eller anställning. Beredningen har framhållit att uppgifter av nu angiven art ej lämpligen kunde läggas på åklagaren. Den särskilda förundersökningen borde emellertid enligt beredningens mening samordnas med den som leddes av åklagaren. Till förebyggande av onödigt dubbelarbete borde förundersökaren äga taga del av åklagarens utredningsmaterial och i förekommande fall samråda med denne om en lämplig uppdelning av arbetsuppgifterna.

Bestämmelser i syfte att i enlighet med vad beredningen föreslagit samordna de olika förundersökningarna ha i propositionen upptagits i 5 § av förslaget till lag angående ändring i lagen om särskild förundersökning i brottmål. Förundersökaren äger enligt denna paragraf taga del av anteckningar och andra handlingar från den av åklagaren ledda förundersökningen samt närvara vid förhör, som hålles med den misstänkte. Vidare stadgas, att förundersökaren har att på begäran av åklagaren eller den misstänktes försvarare meddela de upplysningar, som äro av betydelse för nämnda förundersökning.

Även utskottet finner avgörande skäl tala för att den särskilda förundersökningen bibehålles. Med denna åsyftas såsom ovan angivits något annat än som avses med den av åklagaren ledda förundersökningen, och det kan icke antagas att syftet med den särskilda förundersökningen skulle kunna bli tillräckligt tillgodosett inom ramen för den andra förundersökningen; förundersökarens uppgifter äro av helt annan art än åklagarens. I viss utsträckning komma emellertid de olika förundersökningarna att beröra samma förhållanden, och det är med hänsyn härtill av vikt att tillse att icke ett dubbelarbete bedrives. Ur denna synpunkt är det av värde att i förslaget åklagaren och förundersökaren ömsesidigt erhållit rätt att — såvitt det kan vara av betydelse — få del av de uppgifter den andre införskaffat. I och för sig skulle måhända också ett nära samarbete mellan åklagaren och förundersökaren kunna vara ägnat att främja utredningen i ett mål. Det måste emellertid uppmärksammas att den förtroendeställning i förhållande till den tilltalade, som förundersökaren bör intaga, kan komma att rubbas om den tilltalade tror att förundersökaren går åklagarens eller polisens ärenden. Skall förundersökaren kunna nå ett gott resultat, måste han därför stå fri i förhållande till åklagare och polismyndigheter. Då det i 5 § upptagna stadgandet om skyldighet för förundersökaren att lämna upplysningar till åklagaren skulle kunna föranleda missuppfattningar av nu antydd art, föreslår utskottet att detsamma utgår. Därmed har utskottet själfvallet icke velat förorda att det skulle vara förundersökaren förmenat att lämna åklagaren upplysningar, som han finner med sin ställning förenligt att lämna, t. ex. om sådana omständigheter som kunna vara av betydelse för frågan om åttelseftergift. Ett stadgande i lag om att förundersökaren äger rätt att lämna åklagaren upplysningar synes emellertid överflödigt. Icke heller torde någon föreskrift

behöva givas om förundersökarens rätt att meddela upplysningar till den misstänktes försvarare.

I 3 § av förslaget förordar utskottet en förtydligande jämkning. Såsom lagrådet framhållit torde meningen vara att förordnande om särskild förundersökning skall meddelas, så snart det finnes lämpligen kunna ske.

I 4 § i samma förslag föreskrives bland annat, att läkarintyg som avses i paragrafen skall, när den misstänkte är häktad, avgivas av fängelseläkaren. Vid åtskilliga fångvårdsanstalter finnes vid sidan av den egentlige anstaltsläkaren, som företrädesvis har kroppssjukvården om hand, även en rådgivande psykiater. Då det i dylika fall bör vara den senare som avgiver ifrågasvarande läkarintyg, föreslår utskottet en jämkning av ordalagen i paragrafen.

Det i propositionen framlagda förslaget till lag med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig synes utskottet förtjäna särskild uppmärksamhet. I likhet med vad som uttalats av första särskilda utskottet vid 1942 års riksdag hyser utskottet den uppfattningen, att lekmän med särskild erfarenhet bland annat i fråga om ungdomsvård böra medverka i mål, i vilka väckts åtal mot unga personer. Ur denna synpunkt skulle det måhända ha varit mest ändamålsenligt att inrätta särskilda ungdomsdomstolar. Emellertid tala däremot praktiska skäl av sådan styrka, att utskottet liksom processlagberedningen och departementschefen vill förordna, att behovet av särskild sakkunskap i ungdomsmål tillgodoses inom ramen för den nuvarande domstolsorganisationen. Det i propositionen framlagda förslaget att i rådhusrätt nämnd skall medverka i mål mot ungdom, där anledning förekommer att döma till frihetsstraff, tvångsuppfostran eller förvaring eller att meddela villkorligt anstånd med straffs ådömande, finner utskottet vara väl ägnat att tillföra rådhusrätterna den erforderliga sakkunskapen.

Enligt 4 § i ifrågasvarande förslag böra vid underrätt i mål mot ungdom för tjänstgöring i nämnden företrädesvis anlitas nämndemän med insikt och erfarenhet i vård och fostran av ungdom. Med hänsyn till att vid rådhusrätt alla nämndemän väljas av samma korporation, stadsfullmäktige, torde man kunna förutsätta, att vid valet beaktas att personer, som besitta den avsedda sakkunskapen, väljas till nämndemän och att det därför i rådhusrätt kommer att finnas tillräckligt antal nämndemän med denna kompetens. Samma torde bli förhållandet vid häradsrätt, under vars domvärjo ligger en stad av icke alltför obetydlig storlek. I rena lantdomsagor torde emellertid förhållandena komma att gestalta sig annorlunda. Det är nämligen att antaga, att vid val av nämndemän i sådan domsaga, där i varje valdistrikt i allmänhet endast utses en eller två nämndemän, valmännen icke i främsta rummet komma att lägga vikt vid att kandidaterna till nämndemansuppdragen äga sådan särskild erfarenhet som avses i förslaget. Det är därför att befara att i sådana domsagor icke finnes någon egentlig möjlighet att tillämpa stadgandet i 4 §.

Med hänsyn till det anförda har utskottet övervägt möjligheterna att på andra vägar tillförsäkra häradsrätterna den erforderliga sakkunskapen i

ungdomsmål. Det har sålunda ifrågasatts att införa en föreskrift att vid häradsrätt rättens ordförande skulle vid handläggning av ifrågavarande mål till tjänstgöring i nämnden äga inkalla en eller två personer med särskild sakkunskap i fråga om ungdomsvård. Dessa skulle utses av häradsrätt med nämnd men i övrigt skulle beträffande dem gälla vad i rättegångsbalken är stadgat om nämndeman. Genom ett sådant förslag skulle visserligen den sakkunskap på området som finnes på landsbygden kunna komma häradsrätterna tillgodo, men ur andra synpunkter kunna sådana erinringar riktas mot förslaget att utskottet låtit det falla. Ett skäl härtill har också varit, att utskottet funnit, att önskvärd sakkunskap i viss utsträckning kan tillföras domstolen på en annan väg som bereder mindre omgång.

I det övervägande antalet fall, där i mål mot underårig anledning förekommer att döma till frihetsstraff eller förvaring eller att tillämpa villkorlig dom, torde förundersökning enligt lagen om särskild förundersökning i brottmål ha ägt rum. Har denna förundersökning verkställts av — såsom bör vara fallet — därför väl kvalificerad person, är det så gott som alltid av värde för domstolen att icke endast taga del av förundersökarens skriftliga utlåtande utan även att höra honom muntligen. Betydelsefulla upplysningar angående såväl den tilltalades personliga förhållanden som ock den lämpligaste reaktionsformen kunna då erhållas. På detta sätt kan sålunda den avsedda sakkunskapen bliva tillgänglig för domstolen utan att några förändringar av domstolens organisation behöva vidtagas. Förundersökarens hörande är för övrigt av betydelse icke blott i sådana fall, då i nämnden saknas personer med särskild insikt och erfarenhet i vård och fostran av ungdom, utan överhuvud för att rätten, vare sig häradsrätt eller rådhusrätt, fullt skall kunna tillgodogöra sig resultatet av förundersökningen. Den tid förundersökaren förlorar genom inställelse i rätten kan för övrigt i viss mån uppvägas genom att hans skriftliga rapport kan förkortas. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet, att i 2 § av förslaget till lag med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig införes ett stadgande av innehåll, att om i mål mot underårig särskild förundersökning ägt rum förundersökaren bör höras muntligen vid rätten, såframt ej särskilda skäl äro däremot.

En förutsättning för att detta förslag skall få det värde som avses är emellertid, att förundersökarna äro tillräckligt kvalificerade för sina uppgifter. Mest skickade som förundersökare äro skyddskonsulenterna och deras assistenter. De arbetsuppgifter, som för närvarande åvila dem, äro emellertid av sådan omfattning att de endast i undantagsfall kunna hinna med att göra förundersökningar. De stora skyddskonsulentdistrikten försvåra i hög grad för dem att verkställa förundersökningar utom stationeringsorten och att inställa sig vid domstol å annan ort för att lämna upplysningar. För att förslaget skall få åsyftad verkan fordras därför att skyddskonsulentorganisationen utbygges genom distriktens minskning och ökning av antalet funktionärer. Då en sådan utbyggnad även ur andra synpunkter är i hög grad önskvärd — den torde ha förutsatts vid den nuvarande organisationens till-

komst — vill utskottet i detta sammanhang betona angelägenheten av att den kommer till stånd utan onödigt uppskov.

Den som undergår frihetsstraff eller tvångsuppfostran kan utan att han begått något nytt brott under vissa i 3 § lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt angivna förutsättningar dömas till förvaring i stället för vad som återstår av straffet eller tvångsuppfostran. En sådan dom innebär givetvis ett ytterst kännbart ingrepp för den som drabbas därav och den måste därför föregås av en mycket noggrann prövning av de omständigheter, som kunna vara av betydelse för frågans riktiga bedömande. Till den enskildes skydd är också förfarandet kringgärdat med åtskilliga säkerhetsföreskrifter. Bestämmelser härom finnas i 6 § interneringslagen. Enligt vad där stadgas, skall fängvårdsstyrelsen, om den finner anledning förekomma att någon som undergår straff underkastas förvaring, inhämta yttrande från interneringsnämnden. Tillstyrker nämnden förvaring, skall fängvårdsstyrelsen hänskjuta frågan till justitiekanslern, som prövar huruvida talan om ådömande av förvaring skall väckas. Talan skall väckas vid domstol. Den tilltalade skall då höras muntligen samt äga åtnjuta de rättegångsförmåner, som tillkomma häktad. I fråga om den som undergår tvångsuppfostran äger styrelsen för uppfostringsanstalten den befogenhet som eljest tillkommer fängvårdsstyrelsen.

I propositionen föreslås nu endast sådana ändringar av reglerna om domstolsförfarandet i dessa mål som ansetts påkallade av nya rättegångsbalken. Den tilltalade skall, liksom nu, alltid höras muntligen vid den domstol där talan väckes, men det har icke funnits erforderligt att hålla huvudförhandling. Domstolens avgörande skall enligt förslaget ske genom beslut, och till följd härav skall målet i överrätt avgöras utan huvudförhandling och utan att den tilltalade nödvändigtvis måste höras muntligen.

I de mycket sällsynta mål varom här är fråga är det enligt utskottets mening framför allt av vikt för domstolen att få en uppfattning om den dömdes person. Att därvid dennes närvaro inför domstolen är av allra största betydelse framstår såsom uppenbart. Utskottet anser till följd härav, att den dömdes vid klagan alltid bör höras muntligen i överrätt. Med hänsyn till den för den enskilde djupt ingripande betydelse avgörandet i dessa mål har, anser utskottet att huvudförhandling bör hållas i dem. Det skulle enligt utskottets uppfattning stämma dåligt överens med nya rättegångsbalkens principer om muntlighet och omedelbarhet att grunda avgörandet i målen på ett skriftligt material. Erinras må att även om huvudförhandling skall hållas, detta icke medför att annan utredning behöver förebringas än sådan som är av betydelse för bedömandet av om förutsättningarna enligt 3 § interneringslagen äro för handen.

På grund av vad sålunda anförts föreslår utskottet att 6 § i förslaget till lag om ändrad lydelse av 6 och 17 §§ lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt ändras på sådant sätt, att huvudförhandling skall hållas i ifrågavarande mål. Detta synes enklast kunna ske genom

att av bestämmelserna i tredje stycket endast behålla första punkten. Bestämmelserna i 19 § andra stycket lagen om införande av nya rättegångsbalken skola då tillämpas och vad i rättegångsbalken är stadgat om brottmål skall alltså i tillämpliga delar gälla. Sålunda bör städse nämnd medverka i rådhusrätt. I samband med den föreslagna ändringen synes paragrafens fjärde stycke med viss redaktionell jämkning böra förenas med det tredje till ett stycke.

I övrigt har utskottet vid sin granskning icke funnit anledning till erinran mot propositionen.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom förevarande proposition framlagda förslagen till lag om ändring i strafflagen, lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom, lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål, lag med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig och lag angående ändrad lydelse av 6 och 17 §§ lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt — måtte för sin del antaga följade förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1) L a g om ändring i strafflagen.

Härigenom förordnas, att 4 kap. 4 §, 5 kap. 14—18 §§ samt 6 kap. 8 § strafflagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande anges.

4 KAP.

4 §.

Förekommer till — — — av målen.

Domstolen må ej förordna om förening av straff utan att den dömde erhållit tillfälle att yttra sig. Begär den dömde att bliva muntligen hörd, skall tillfälle därtill beredas honom. Angående domstolens sammansättning vid sådant förhör så ock eljest vid avgörande av fråga om förening av straff gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling. Domstolens avgörande sker genom beslut. Beslutet skall, där ej annorlunda förordnas, lända till efterrättelse ändå att talan däremot föres. Utan avbidan på beslut om förening av straff må ettdera straffet verkställas.

¹ Senaste lydelse se beträffande 4 kap. 4 § SFS 1915:873, beträffande 5 kap. 14 och 15 §§ 1926:70, beträffande 5 kap. 16 § 1942:378 samt beträffande 5 kap. 17 och 18 §§ 1926:70.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

5 KAP.

14 §.

Straff vare förfallet för brott, för Straff vare förfallet, om den miss-
vars beivrande åtgärd ej blivit vid- tänkte ej häktats eller erhållit del av
tagen: åtal för brottet:

1. inom tjugufem — — — — — å brottet;
2. inom femton — — — — — åtta år;
3. inom tio — — — — — åtta år;
4. inom fem — — — — — två år;
5. inom två — — — — — än fängelse.

15 §.

För brott, som av ämbetsman be-
gås i ämbetet, vare straffet förfallet
om åtgärd för brottets beivrande ej
blivit vidtagen inom två år, där brot-
tet i lagen med endast bötesstraff be-
lagt är, eller inom fem år, där brot-
tet är av den beskaffenhet, som i 25
kap. 17 § förmäles.

För andra brott, som av ämbets-
man begås i ämbetet, vare, där ej
annorlunda stadgat är, straffet förfal-
let, om åtgärd för brottets beivrande
icke blivit vidtagen inom tio år; dock
skall, där straff, som i 14 § första
eller andra punkten sägs, kan följa
å brottet, gälla vad där stadgas.

För brott, som av ämbetsman be-
gås i ämbetet, vare straffet förfallet,
om han ej häktats eller erhållit del
av åtal inom två år, där brottet i la-
gen med endast bötesstraff belagt är,
eller inom fem år, där brottet är av
den beskaffenhet, som i 25 kap. 17 §
förmäles.

För andra brott, som av ämbets-
man begås i ämbetet, vare, där ej
annorlunda stadgat är, straffet förfal-
let, om han ej häktats eller erhållit
del av åtal inom tio år; dock skall,
där straff, som i 14 § första eller
andra punkten sägs, kan följa å brot-
tet, gälla vad där stadgas.

16 §.

De i — — — — — kunde ske.

Åtgärd för brottets beivrande skall
anses vara vidtagen, då den miss-
tänkte i laga ordning erhållit del av
åtal, som mot honom väckts för brot-
tet, eller vid förundersökning, som lett
till allmänt åtal, underrättats om den
mot honom riktade misstanken.

17 §.

Avbrytes åtalet, sedan åtgärd för Har mot den misstänkte inlett för-
brottets beivrande vidtagits inom tid, farande avbrutits, sedan åtgärd enligt

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

som i 14 eller 15 § bestämmes, skall för rättigheten att fullfölja beivrandet lika tid, som finnes utsatt i samma paragrafer, räknas från den dag avbrottet skedde.

14 eller 15 § vidtagits inom där angiven tid, skall för rättigheten att fullfölja förfarandet lika tid räknas från den dag avbrottet skedde.

18 §.

Har någon begått brott, som i 14 § första, andra eller tredje punkten sägs, och har han därefter, innan tid för brottets beivrande förflutit, ånyo förövat brott, som i lag är belagt med straffarbete över två år; då skall tid för rättigheten att beivra det förra brottet räknas från det senare brottet. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där den brottslige, innan tid för beivrande är ute, begår ytterligare brott, varå straff, som nyss är sagt, kan följa.

Har någon begått brott, som i 14 § första, andra eller tredje punkten sägs, och har han därefter, innan straffet förfallit, ånyo förövat brott, som i lag är belagt med straffarbete över två år; då skall tid för rättigheten att beivra det förra brottet räknas från det senare brottet. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där den brottslige, innan straffet förfallit, begår ytterligare brott, varå straff, som nyss är sagt, kan följa.

6 KAP.

8 §.

Målsägande är den, emot vilken brott begånget är, eller som därav förnärmas blivit eller skada lidit.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; beträffande 4 kap. 4 § gälla därvid i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

2) L a g

om ändring i lagen den 4 juni 1913 (nr 68) angående utlämning av förbrytare.

Härigenom förordnas, att 17—19 och 21 §§ lagen den 4 juni 1913 angående utlämning av förbrytare skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande angives.

17 §.

Vid förhöret — — — honom biträda.

Medgiver den — — — till Kungl. Maj:t.

Lämnar den häktade ej sådant medgivande och sådan förklaring, som nu

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

sagts, skall ärendet hänskjutas till domstol; och varde förty protokollet över förhöret samt övriga handlingar i ärendet överlämnade till allmänna under-rätten i den stad, där Konungens befallningshavande har sitt säte. Under-rättelse om vad vid förhöret sålunda förelupit skall genast insändas till utrikesdepartementet.

18 §.

I ärende, som jämlikt 17 § till underrätt inkommit, skall rätten verkställa utredning, huruvida förhållande, som enligt 2—9 §§ utgör hinder mot utlämning, föreligger. Ärendet skall anses som bevisupptagning utom huvudförhandling, och skola i övrigt, så vitt ej nedan annorlunda sägs, bestämmelserna om brottmål, däri den tilltalade är häktad, i tillämpliga delar gälla.

Vid ärendets — — — statens intresse.

Den häktade skall vid sin talans utförande åtnjuta biträde av försvarare. Utser han ej själv försvarare, förordne rätten offentlig försvarare för honom.

Kräver i särskilt fall hänsyn till den främmande staten, att ärendet behandlas inom stängda dörrar, förordne rätten därom.

I protokollet skall, utöver vad eljest är föreskrivet, antecknas vad åklagaren, den häktade och hans försvarare anföra.

19 §.

Högsta domstolen — — — i 2—9 §§ sägs.

Det åligger förty underrätten att, sedan handläggningen där avslutats, skyndsamt insända protokoll och övriga handlingar i ärendet till högsta domstolen.

21 §.

Huru ersättning åt åklagare samt biträde och försvarare, varom i 17 och 18 §§ sägs, må bestämmas, därom förordne Konungen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

3) L a g

angående upphävande av 25 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343)
om ungdomsfängelse.

Härigenom förordnas, att 25 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse skall upphöra att gälla.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

4) Lag

angående ändring i lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

Härigenom förordnas, att 10, 16, 19 och 21 §§ lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande angives samt att 20 § nämnda lag skall upphöra att gälla.

10 §

Skall förvandling av böter äga rum, skall mål därom (*mål om förvandling av böter*) upptagas av allmän underrätt i den ort där den bötfälde finnes eller ock av allmän underrätt vid vilken förts talan om ansvar varom i målet är fråga.

Talan om — — — allmän åklagare.

16 §.

I mål om förvandling av böter skola parterna kallas till förhör inför rätten. Målet må handläggas och avgöras utan hinder av att den bötfälde uteblivit. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

Rätten vare domför, häradsrätt utan nämnd och rådhusrätt med en lagfaren domare. Där det finnes lämpligt, bör dock i häradsrätt nämnd deltaga och rådhusrätt äga den sammansättning, som i rättegångsbalken är i allmänhet föreskriven för domförhet vid huvudförhandling; häradsrätt vare domför med tre i nämnden.

I övrigt gälle i tillämpliga delar vad beträffande mål om allmänt åtal är stadgat.

19 §.

Klagan må ej föras mot beslut, som avses i 12 §. Ej heller må ändring sökas i hovrätts beslut i mål om förvandling av böter.

Där först — — — därtill äro.

21 §.

Vad i — — — gälla viten.

I 7—19 §§ meddelade bestämmelser avse ej böter eller viten som enligt särskilda författningar ådömas och ej må förvandlas.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

5) L a g

angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom.

Härigenom förordnas, att 9, 17—19, 21, 22 och 24 §§ lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande anges.

9 §.

Övervakning skall — — — av övervakare.

Har den — — — allmän underrätt.

Övervakare förordnas — — — hans ställe.

Angående övervakningsdomstols sammansättning vid behandling av ärende, som avses i denna paragraf, gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling. Finnes *uppskov olägligt*, vare rätten dock domför, häradsrätt utan nämnd och rådhusrätt med en lagfaren domare.

Angående övervakningsdomstols sammansättning vid behandling av ärende, som avses i denna paragraf, gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling. Finnes *ärendet ej lämpligen böra anstå till allmänt ting eller allmän rättegångsdag*, vare rätten dock domför, häradsrätt utan nämnd och rådhusrätt med en lagfaren domare.

17 §.

Finnes i mål mot någon, som tidigare erhållit villkorlig dom, anståndet böra förklaras förverkat, må målet ej prövas och avgöras vid häradsrätt utan nämnd eller i rådhusrätt av allenast en lagfaren domare.

18 §.

Ärende angående — — — domen meddelats.

I rättens ställe må sådant ärende upptagas av övervakningsnämnd, varom i 25 § förmåles. Ärendet må, där det finnes lämpligt, hänskjutas till rätten; och skall så alltid ske, då anstånd finnes böra förklaras förverkat.

Om rättens sammansättning vid behandling av ärende, som avses i denna paragraf, gälle vad i 9 § sista stycket sägs; har ärendet tidigare handlagts av övervakningsnämnd eller finnes anstånd böra förklaras förverkat, må dock ärendet ej prövas och avgöras vid häradsrätt utan nämnd eller i rådhusrätt av allenast en lagfaren domare.

19 §.

Framställning om — — — upptaga ärendet.

I ärende, som här avses, skall tillfälle lämnas den dömde att yttra sig, där fråga ej är allenast om upphörande av övervakning eller av skyldighet enligt

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

8 §, samt yttrande jämväl inhämtas från övervakaren. Begär den dömde att bliva muntligen hörd, skall tillfälle därtill beredas honom. Innan beslut meddelas om förverkande av anstånd med straffs ådömande, skall tillfälle beredas allmän åklagare eller enskild målsägande som i målet yrkat ansvar att utföra talan om bestämmande av ansvar för det brott som avsetts med den villkorliga domen.

21 §.

På framställning av domstol eller övervakningsnämnd skall polismyndighet lämna handräckning för den dömdes inställande i ärende som ovan i denna lag sägs.

22 §.

Rättens avgörande av ärende angående åtgärd jämlikt 9, 11 eller 12 § sker genom beslut.

Beslut som meddelats jämlikt 9 § må icke överklagas. Mot rättens beslut i ärende angående åtgärd jämlikt 11 eller 12 § må, därest beslutet icke innefattar att anstånd förklaras förverkat, endast den villkorligt dömde föra talan.

Den som icke åtnöjes med övervakningsnämnds beslut äge hos underrätten påkalla prövning av beslutet.

24 §.

Vill den dömde före fullföljdstidens utgång förklara sig nöjd med rättens avgörande i vad han erhållit villkorlig dom, må förklaringen avgivas inför den rätt som meddelat domen eller övervakningsdomstolen. Sådan förklaring må ock avgivas inför annan allmän underrätt eller inför styresman vid fångvårdsanstalt eller föreståndare för allmänt häkte eller befälhavare som har uppsikt över militärhäkte. Förklaring, vilken avgives inför annan än domstol som meddelat domen, skall icke gälla utan att domen eller rättens bevis om målets utgång, såvitt den dömde rör, finnes att tillgå för den som mottager förklaringen.

Förklaring, som avgivits i överensstämmelse med vad nu sagts, må icke återtagas. Har den dömde fullföljt talan mot domen, skall den fullföljda talan anses återkallad genom nöjdförklaringen, såvitt angår fråga som förklaringen avser.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

6) L a g

angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål.

Härigenom förordnas, att 1, 3—5 och 7 §§ lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande angives.

1 §.

I brottmål må, där det provas erforderligt, särskild förundersökning äga rum för vinnande av utredning rörande den misstänktes personliga förhållanden samt angående de åtgärder som må anses lämpligast för hans rätande.

3 §.

Om särskild förundersökning förordnas domstolen. Vill åklagaren, den misstänkte eller hans försvarare att beslut om sådan undersökning skall meddelas *redan* före åtalet, må han hos domstolen göra framställning därom. Häktas den misstänkte, bör beslutet meddelas sist i samband med häktningen.

Om särskild förundersökning förordnas domstolen, *så snart det finnes lämpligen kunna ske*. Vill åklagaren, den misstänkte eller hans försvarare att beslut om sådan undersökning skall meddelas före åtalet, må han hos domstolen göra framställning därom. Häktas den misstänkte, bör beslutet meddelas sist i samband med häktningen.

Till förundersökare — — — villig person.

4 §.

Domstolen må, när skäl därtill äro, besluta att läkarintyg angående misstänkt skall anskaffas. Att avgiva sådant intyg, vilket skall avfattas enligt av Konungen meddelade anvisningar, förordnas, därest den misstänkte är häktad, *fängelseläkaren* och eljest annan läkare, om möjligt en psykiater.

Domstolen må, när skäl därtill äro, besluta att läkarintyg angående misstänkt skall anskaffas. Att avgiva sådant intyg, vilket skall avfattas enligt av Konungen meddelade anvisningar, förordnas, därest den misstänkte är häktad, *läkare vid anstalten* och eljest annan läkare, om möjligt en psykiater.

Där utlåtande — — — eller ungdomsfängelse.

Misstänkt, som ej är häktad, är pliktig att för läkarundersökningen inställa sig å tid och ort som läkaren bestämmer. Uteblir den misstänkte, må polismyndighet lämna handräckning för hans inställande.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

5 §.

Förundersökaren äger taga del av anteckningar och andra handlingar från den av åklagaren ledda förundersökningen samt närvara vid förhör, som hålles med den misstänkte. På begäran av åklagaren eller den misstänktes försvarare har förundersökaren att meddela de upplysningar som äro av betydelse för nämnda förundersökning.

Förundersökaren äger taga del av anteckningar och andra handlingar från den av åklagaren ledda förundersökningen samt närvara vid förhör, som hålles med den misstänkte.

Barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd skola på begäran av förundersökaren, åklagaren eller domstolen meddela upplysningar beträffande misstänkt, med vilken nämnden har att taga befattning, och föreslå de åtgärder, som nämnden må finna erforderliga för hans rättande.

7 §.

Förundersökare ävensom läkare, vilken förordnats jämlikt 4 §, åtnjuta efter domstolens prövning av allmänna medel skäligt arvode för utfört arbete samt ersättning för nödvändiga utgifter. Beslut härom skall gå i verkställighet ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall, där det begäres, tillhandahållas utan avgift. Ersättning som avses i denna paragraf skall gäldas av statsverket.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948.

7) L a g

med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Brottmål, vari talan föres mot någon som ej fyllt tjuguettt år, skall, om å brottet kan följa svårare straff än böter, såvitt möjligt utsättas till handläggning i sådan ordning att målet ej tilldrager sig uppmärksamhet.

Finnes i mål mot underårig, att förhandlingens offentlighet är till uppenbar olägenhet till följd av den uppmärksamhet för vilken den underårige kan antagas bliva föremål, äge rätten förordna, att målet skall handläggas inom stängda dörrar. Anses sådant förordnande böra meddelas och är jäm-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

väl någon som ej är underårig tilltalad i målet, skall rätten, där det finnes kunna ske utan att utredningen avsevärt försvåras, handlägga åtalet mot den underårige såsom särskilt mål.

Utän hinder av beslut som meddelats enligt andra stycket må rätten medgiva tilltalads anhöriga ävensom annan, vilkens närvaro kan väntas bliva till nytta, att övervara handläggningen.

2 §.

Ej må underårig dömas till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse, med mindre den som har vårdnaden om honom, där så kunnat ske, blivit hörd i målet.

Har i mål mot underårig särskild förundersökning ägt rum, bör ock förundersökaren höras, såframt ej särskilda skäl äro däremot.

3 §.

Förekommer i mål mot underårig anledning att döma till frihetsstraff, tvångsuppfostran eller förvaring eller att meddela villkorligt anstånd med straffs ådömande, skall vid målets prövning och avgörande rådhusrätt bestå av en lagfaren domare och nämnd. Har rätten vid huvudförhandling handlagt målet i den sammansättning som eljest är föreskriven och rör målet ej brott varå kan följa straffarbete i två år eller därutöver, vare rätten dock domför utan nämnd.

Vad nu sagts skall ej äga tillämpning i fall då rådhusrätt enligt stadgande i lag eller författning för behandling av vissa mål skall hava särskild sammansättning.

4 §.

Vid underrätt böra i fall, som avses i 3 §, för tjänstgöring i nämnden företrädesvis anlitas nämndemän med insikt och erfarenhet i vård och fostran av ungdom.

5 §.

Saknar i fall, varom i 3 § förmäles, den underårige försvarare, skall offentlig försvarare förordnas för honom, om det icke på grund av sakens beskaffenhet eller eljest finnes uppenbart, att försvarare ej erfordras.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

Genom lagen upphäves lagen den 22 juni 1939 (nr 316) med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

8) L a g

angående ändrad lydelse av 6 och 17 §§ lagen den 18 juni 1937 (nr 461)
om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Härigenom förordnas, att 6 och 17 §§ lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande anges.

6 §.

Innan, enligt — — — därom förfallen.

Finner fångvårdsstyrelsen — — — för uppfostringsanstalten.

Talan enligt andra stycket föres vid den domstol som först avgjort det mål vari dömts till straff eller tvångsuppfostran. Vid domstolen skall den tilltalade höras muntligen. Angående rättens sammansättning gälla vad i rättegångsbalken är stadgat om domförhet vid huvudförhandling i mål rörande ansvar för sådant brott som det, varför straffet eller tvångsuppfostran ådömts. Domstolens avgörande sker genom beslut.

Beslut om förvaring, som i andra och tredje styckena avses, skall verkställas utan hinder av att det ej äger laga kraft.

Talan enligt andra stycket föres vid den domstol som först avgjort det mål vari dömts till straff eller tvångsuppfostran. Rättens dom går i verkställighet utan hinder av att den ej äger laga kraft.

17 §.

Förekomma till verkställighet på en gång beslut varigenom någon blivit dömd till förvaring eller internering och beslut varigenom han blivit dömd till straff, skall förvaringen eller interneringen träda i stället för straffet såframt detta ålagts för brott begånget före förvaringens eller interneringens början eller ock utgöres av böter, förvandlingsstraff för böter eller disciplinstraff enligt strafflagen för krigsmakten. Finnes, med hänsyn till beskaffenheten av det brott för vilket straff ådömts, ny minsta tid för åtgärden påkallad, må den domstol som först avgjort det mål vari dömts till förvaring eller internering, på framställning av allmän åklagare, bestämma sådan tid. Angående förfarandet därvid äge vad i 4 kap. strafflagen är stadgat om förening av straff motsvarande tillämpning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälla i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

¹ Senaste lydelse av 17 §, se SFS 1945:368.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

9) L a g

om återgäldande av kostnad för blodundersökning i brottmål.

Härigenom förordnas som följer.

I fråga om skyldighet att till statsverket återgälda kostnad för tagande av blodprov å den som misstänkes för brott samt undersökning av sådant blodprov skall vad i 31 kap. rättegångsbalken är stadgat om kostnad, som enligt rättens beslut utgått av allmänna medel, äga motsvarande tillämpning.

Vad nu stadgats gälle ej blodprov, erforderligt för läkarundersökning, som någon enligt lag eller författning är skyldig att undergå.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948. Genom lagen upphäves lagen den 31 maj 1934 (nr 194) om blodundersökning i brottmål.

Stockholm den 26 november 1946.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Ewerlöf*, *Krügel*, *Löthner* och *Lodenus*, fru *Sjöström-Bengtsson*, herrar *William Ohlsson* och *Annér*;

från andra kammaren: herrar *Björling* och *Lindberg*, fru *Gustafson*, herrar *Landgren*, *Gustafsson* i Lekåsa, *Sveningsson*, *Andersson* i Mölndal och *Jonsson* i Skutskär.